

Eating together: Animal remains and community banquets at Festòs

Erica Platania
University of Catania, DISUM

Introduction

In the field of archaeological research, animal remains are a valuable source for understanding the relationship between man and the environment in the past, from the role of hunting and animal husbandry to the manner in which meat was slaughtered, its diet and how it was consumed, even its role in religion or funeral rituals. Meat consumption, however, has an important significance also in the construction of social structure: it can define a person's status or serve to strengthen relationships within the group. From this point of view, communal consumption, in which a greater or lesser number of individuals gather to eat together, is a trait of great importance.

Current methods of archaeozoological investigation go beyond the simple identification of species and ages by employing archaeometric analyses and paying particular attention to the so-called taphonomic, pre- and post-depositional traces that are essential for the identification of the agents involved in the formation of the archaeological deposit and thus for its interpretation. Taphonomic traces consist of signs derived from anthropic activities (signs of slaughter, processing, fragmentation, combustion, etc.) and natural activities (chewing by other animals, root marks, signs of exposure to atmospheric agents, etc.) and alterations due to soil composition, trampling, contact with water, metals, etc. that may occur before during or after the formation of the archaeological deposit.

It is precisely the application of this methodology of investigation to the study of some recent excavated deposits with animal remains from the site of Festòs that has made it possible to outline some useful elements for the reconstruction of community consumption practices attested in the area in the pre-Palatial period.

The Room 101 of the Northeast Complex

During the excavations carried out in the North-Eastern Complex by the University of Catania in 2013, two pre-Palatial age levels (US 102-103), rich in ceramic and faunal artefacts, were found below the Room 101 (survey D).

The Data

From the two stratigraphic units comes a sample of 225 osteological fragments, 48 from US

102 and 177 from US 103, belonging to the main domestic species of *Ovis aries*, *Capra hircus*, *Bos Taurus*, *Sus scrofa* and *Canis lupus familiaris*, in which sheep and goats constitute the most represented species in terms of number of remains and minimum number of individuals.

The data on slaughter age do not show a selection in terms of age, while the composition of the sample in terms of anatomical elements represented shows a clear preference for limb bones from which a good meat supply can be obtained.

The taphonomic analysis

The taphonomic analysis showed a low degree of weathering and a high percentage of signs derived from contact with roots (63%) in both deposits, indicating a rather rapid burial. Signs of chewing by animals and those due to trampling are rather scarce (11% in both instances), and in both cases are more present in US 102.

The analysis of the cut marks revealed the presence of cleft cuts exclusively on the remains of US 103, in particular on the scapulae, mandibles and tarsals, attributable to the disarticulation of the carcass or part of it. Linear cuts, on the other hand, are very common and are found mainly on ribs and bones of the appendicular skeleton and can be attributed to fleshing and consumption.

There is also evidence of exposure to temperatures not exceeding 525°, consistent with cooking activities. From the observation of the long bones fractures it was possible to identify the practice of bone marrow extraction, which must also have involved exposing the bones to heat before percussion in order to increase the fluidity of the marrow and facilitate its extraction.

Conclusions

Considering the good state of preservation of the ceramic fragments and the low degradation due to weathering of the bones, the materials of the two stratigraphic units, deposited and covered in a short period of time, constitute structured deposits, i.e. depositions reflecting a single event circumscribed in time, in this case two single events both related to community activities. The first (US 103) is most likely related to food preparation activities. The animal bones, mostly belonging to anatomical elements with a good meat content, from sheep and goats, bear traces of activities prior to consumption, in particular disarticulation, fleshing and extraction of bone marrow. The second (US 102), on the other hand, provided a significant amount of evidence relating to consumption; on the animal bones, almost exclusively linear cut marks derived from scraping and removal of flesh were identified.

Considering the high amount of low quality *skoutelia* (170, perhaps indicative of large-scale production) and the large number of individuals (9 sheep and goats, 1 bovine, and 1 pig), these

consumption activities would not fall among those of an everyday nature, but would be configured as practices intended for a large group of people, in which the practice of exploiting bone marrow for food purposes is also attested (for the first time at Festòs). Bone marrow was in fact intensively exploited as a fat resource, as can be deduced from the presence of generally discarded elements such as the mandibles, which in this case are instead intentionally fractured to optimise their extraction. The evidence from Festòs therefore provides new insights on marrow extraction practices during episodes of community consumption, so far observed in various sites in mainland Greece and Crete for the period between the Final Neolithic and the Early Bronze Age.

ΤΡΩΓΟΝΤΑΣ ΜΑΖΙ: ΖΩΙΚΑ ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ ΣΤΗ ΦΑΙΣΤΟ

Erica Platania
Πανεπιστήμιο της Κατάνια, DISUM

Εισαγωγή

Στον τομέα της αρχαιολογικής έρευνας, τα λείψανα ζώων αποτελούν πολύτιμη πηγή για την κατανόηση της σχέσης μεταξύ ανθρώπου και περιβάλλοντος στο παρελθόν, από το ρόλο του κυνηγιού και της κτηνοτροφίας μέχρι τον τρόπο σφαγής του κρέατος, τη διατροφή και τον τρόπο κατανάλωσής του, ακόμη και το ρόλο του στη θρησκεία ή τις νεκρικές τελετές. Η κατανάλωση κρέατος, ωστόσο, έχει επίσης σημαντική σημασία για την οικοδόμηση της κοινωνικής δομής: μπορεί να καθορίσει το κύρος ενός ατόμου ή να χρησιμεύσει για την ενίσχυση των σχέσεων εντός της ομάδας. Από αυτή την άποψη, η κοινοτική κατανάλωση, κατά την οποία ένας μεγαλύτερος ή μικρότερος αριθμός ατόμων συγκεντρώνεται για να φάει μαζί, είναι ένα χαρακτηριστικό μεγάλης σημασίας.

Οι σημερινές μέθοδοι αρχαιοζωολογικής έρευνας υπερβαίνουν την απλή ταυτοποίηση ειδών και ηλικιών και, εκτός από τη χρήση αρχαιομετρικών αναλύσεων, δίνουν επίσης ιδιαίτερη προσοχή στα λεγόμενα ταφονομικά, προ και μετά την απόθεση ίχνη, τα οποία είναι απαραίτητα για την ταυτοποίηση των παραγόντων που συμμετείχαν στο σχηματισμό του αρχαιολογικού αποθέματος και συνεπώς για την ερμηνεία του. Τα ταφονομικά ίχνη αποτελούνται από σημάδια που προέρχονται από ανθρωπογενείς δραστηριότητες (σημάδια σφαγής, επεξεργασίας, κατακερματισμού, καύσης κ.λπ.) και φυσικές δραστηριότητες (μάσημα από άλλα ζώα, σημάδια από ρίζες, σημάδια έκθεσης σε

ατμοσφαιρικούς παράγοντες κ.λπ.) και αλλοιώσεις που οφείλονται στη σύσταση του εδάφους, την καταπάτηση, την επαφή με το νερό, τα μέταλλα κ.λπ. και που μπορεί να προκύψουν πριν ή μετά το σχηματισμό του αρχαιολογικού αποθέματος.

Ακριβώς η εφαρμογή αυτής της μεθοδολογίας έρευνας στη μελέτη ορισμένων καταλοίπων με ζωικά κατάλοιπα από την περιοχή της Φαιστού, αποτέλεσμα των πιο πρόσφατων ανασκαφικών ερευνών, επέτρεψε να περιγραφούν ορισμένα χρήσιμα στοιχεία για την ανασύσταση των πρακτικών κατανάλωσης της κοινότητας που μαρτυρούνται στην περιοχή κατά την προανακτορική περίοδο.

Το δωμάτιο 101 του Βορειοανατολικού Συγκροτήματος

Κατά τη διάρκεια των ανασκαφικών ερευνών που διεξήχθησαν στο Βορειοανατολικό Συγκρότημα από το Πανεπιστήμιο της Κατάνιας το 2013, βρέθηκαν κάτω από το δωμάτιο 101 (έρευνα Δ) δύο επίπεδα προ-παλαζιανής ηλικίας (US102-103), πλούσια σε κεραμικά και ζωικά αντικείμενα.

Τα δεδομένα

Από τις δύο στρωματογραφικές ενότητες προέρχεται ένα δείγμα 225 οστεολογικών θραυσμάτων, 48 από το US 102 και 177 από το US 103, που ανήκουν στα κυριότερα οικιακά είδη: *Onis aries*, *Capra hircus*, *Bos Taurus*, *Sus scrofa* και *Canis lupus familiaris*, στα οποία τα αιγοπρόβατα αποτελούν τα πιο αντιπροσωπευτικά είδη όσον αφορά τον αριθμό των λειψάνων και τον ελάχιστο αριθμό ατόμων.

Τα δεδομένα σχετικά με την ηλικία θανάτωσης δεν δείχνουν μια επιλογή όσον αφορά την ηλικία, ενώ η σύνθεση του δείγματος όσον αφορά τα αντιπροσωπευόμενα ανατομικά στοιχεία δείχνει μια σαφή προτίμηση στα οστά των άκρων από τα οποία μπορεί να ληφθεί μια καλή παροχή κρέατος.

Η ταφονομική ανάλυση

Η ταφονομική ανάλυση έδειξε και στις δύο αποθέσεις χαμηλό βαθμό αποσάθρωσης και υψηλό ποσοστό σημείων που προέρχονται από επαφή με ρίζες (63%), γεγονός που υποδηλώνει μάλλον ταχεία ταφή. Τα σημάδια μάσησης από ζώα είναι επίσης μάλλον σπάνια (11%), καθώς και εκείνα που οφείλονται σε ποδοπάτημα (11%) και στις δύο περιπτώσεις είναι περισσότερο παρόντα στο US 102.

Η ανάλυση των σημαδιών κοπής αποκάλυψε την παρουσία σχισμών αποκλειστικά στα λείψανα του US 103, ιδίως στις ωμοπλάτες, τις κάτω γνάθους και τα ταρσάκια, που αποδίδονται στην αποσυναρμολόγηση του σφαγίου ή μέρους αυτού. Οι γραμμικές τομές, από την άλλη πλευρά, είναι πολύ συχνές και εντοπίζονται κυρίως στα πλευρά και στα οστά του σκωληκοειδούς σκελετού και

μπορούν να αποδοθούν στη σάρκωση και την κατανάλωση.

Υπάρχουν επίσης ενδείξεις έκθεσης σε θερμοκρασίες που δεν ξεπερνούν τους 525°, γεγονός που συνάδει με δραστηριότητες μαγειρέματος. Από την παρατήρηση των καταγμάτων των μακρών οστών, με την εφαρμογή μιας συγκεκριμένης μεθοδολογίας, κατέστη δυνατό να εντοπιστεί η πρακτική της εξαγωγής μυελού των οστών, η οποία πρέπει επίσης να περιλάμβανε την έκθεση των οστών σε θερμότητα πριν από την κρούση, προκειμένου να αυξηθεί η ρευστότητα του μυελού και να διευκολυνθεί η εξαγωγή του.

Συμπεράσματα

Τα υλικά των δύο στρωματογραφικών ενοτήτων, που αποτέθηκαν και καλύφθηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα, λαμβάνοντας υπόψη την καλή κατάσταση διατήρησης των κεραμικών θραυσμάτων και τη χαμηλή υποβάθμιση λόγω της αποσάθρωσης των οστών, αποτελούν δομημένες αποθέσεις, δηλαδή αποθέσεις που αντανακλούν ένα ενιαίο γεγονός χρονικά περιγεγραμμένο, στην προκειμένη περίπτωση δύο ενιαία γεγονότα που σχετίζονται και τα δύο με κοινοτικές δραστηριότητες. Το πρώτο (US 103) σχετίζεται πιθανότατα με δραστηριότητες προετοιμασίας τροφής. Τα οστά ζώων, που ανήκουν κυρίως σε ανατομικά στοιχεία με καλή περιεκτικότητα σε κρέας, από πρόβατα και κατσίκες, φέρουν ίχνη δραστηριοτήτων πριν από την κατανάλωση, ιδίως αποσυναρμολόγηση, σάρκωση και εξαγωγή μυελού των οστών. Το δεύτερο (US 102), από την άλλη πλευρά, παρείχε σημαντικό αριθμό στοιχείων που σχετίζονται με την κατανάλωση- στα οστά ζώων εντοπίστηκαν σχεδόν αποκλειστικά γραμμικά σημάδια κοπής που προέρχονται από απόξεση και αφαίρεση της σάρκας.

Οι καταναλωτικές δραστηριότητες, λαμβάνοντας υπόψη την παρουσία τουλάχιστον 170 σκουτελιών χαμηλής ποιότητας, που ίσως υποδηλώνουν παραγωγή μεγάλης κλίμακας, και ενός μεγάλου αριθμού ατόμων (9 αιγοπρόβατα, 1 βοοειδής και 1 χοίρος), δεν θα μπορούσαν να ενταχθούν σε αυτές του καθημερινού χαρακτήρα, αλλά θα διαμορφώνονταν ως πρακτικές που προορίζονταν για μια μεγάλη ομάδα ανθρώπων, στην οποία μαρτυρείται επίσης για πρώτη φορά στο Festòs η πρακτική της εκμετάλλευσης του μυελού των οστών για διατροφικούς σκοπούς. Ο μυελός των οστών εκμεταλλευόταν πράγματι εντατικά ως πηγή λίπους, όπως προκύπτει από την παρουσία γενικά απορριπτόμενων στοιχείων, όπως οι γνάθοι, οι οποίοι στην προκειμένη περίπτωση είναι αντίθετα σκόπιμα σπασμένοι για τη βελτιστοποίηση της εξαγωγής τους. Το ένα από το Festòs έρχεται έτσι να προστεθεί σε προηγούμενες ενδείξεις για πρακτικές εξαγωγής μυελού των οστών κατά τη διάρκεια επεισοδίων κοινοτικής κατανάλωσης από διάφορες θέσεις στην ηπειρωτική Ελλάδα και την Κρήτη για την περίοδο μεταξύ της Τελικής Νεολιθικής και της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.